

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Збірник матеріалів

**XXVI підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

22 лютого 2024

Київ 2024

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М.В. Трофименка. Київ: МДУ, 2024. 406 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 11 від 22.04.2024)

Редакційна колегія:

Голова Трофименко М.В., ректор МДУ, кандидат політичних наук, професор;

Члени редколегії Балабаниць А.В., доктор економічних наук, професор;
Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Булатова О.В., доктор економічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Іванець Т. М., голова Ради молодих вчених МДУ, кандидат політичних наук;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Омельченко В.Я., доктор економічних наук, професор;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор;
Толпежніков Р.О., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 22 лютого 2024 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методики викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

Катаєв Станіслав,
доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри соціології та соціальної
роботи
Класичний приватний університет

Зоська Яна,
доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри філософії та соціології
Маріупольський державний університет

ГІБРИДНИЙ ТРАДИЦІОНАЛІЗМ В МЕНТАЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ

Будь які історичні події обумовлені різними факторами, зокрема й соціокультурним фактором, основним змістом якого є характер ментальності діючих суб'єктів. Ментальність це складе явище, яке формується комплексом причин і знаходиться під впливом традиціоналізму. На наш погляд, в пострадянських країнах ментальність формується під впливом радянського минулого. Але в різних країнах існує не однакова реакція на цей вплив. Так, для Росії радянське минуле стало причиною викривлення визначення ситуацій в сучасному суспільстві. Хибна соціальна свідомість росіян в певній мірі обумовила їх рішення розпочати війну з Україною. Натомість, в Україні йде активне подолання впливу радянського минулого та формується адекватне розуміння сучасності на базі міжнародної соціалізації.

В сучасний період існують три шари традиції, які формують картину світу, та в контексті яких визначаються життєві ситуації в ментальності українців. Перший шар – архаїчний, середньовічний в Україні активізує національну ідентифікацію, козацький дух додатково стимулює до опору у війні. Соціалістична традиція в Україні активно долається, знецінюється в соціальній свідомості. Нова традиція в Україні пов'язана з міжнародною соціалізацією, з намаганням слідувати взірцям цивілізованих країн. Нова традиція в Україні додатково активізується на тлі воєнного опору російській агресії, який здійснюється за допомогою західних країн і має на меті не тільки звільнитись від загарбника, а і захистити світову цивілізацію.

Таке явище можна назвати гібридним традиціоналізмом. Гібридний традиціоналізм означає поєднання в собі різних форм традиціоналізму, які можуть взаємодіяти і конкурувати між собою в умовах соціального і технологічного середовища цифрового суспільства, що швидко змінюється. Таке суспільство може виявляти ознаки як архаїчної

традиції, радянської спадщини, так і одночасно пристосовуватись до нових технологічних вимог та умов цифрової доби.

Цей тип традиціоналізму по різному проявляється в Росії та Україні, та по різному впливає на війну в цих країнах.

Ще рік тому в Україні можна було говорити про феномен поєднання двох видів традицій: староукраїнської, козацької доби і традицій радянського минулого. Зараз ми спостерігаємо активне руйнування радянської традиції, що асоціюється багатьма українцями з російщиною. Дерусифікація йде поруч з відмітанням радянських соціокультурних залишків у ментальності українців.

Формується нова традиція, що пов'язана з боротьбою народу України проти російської навали. Соціологічна спільнота України активно обговорює різні аспекти війни. Цій проблемі приділяють увагу науковці країні Є. Головаха, В. Степаненко, С. Макеєв [1], М. Требін [2], Г. Кисла [3], С.Хобта [4], вчені центру Разумкова [5], М. Єнін, А.Мельниченко, Л. Мельник [6], О. Євдокімова [7]. Огляд проблем з соціології війни здійснюється в деяких публікаціях за кордоном [8], [9], [10]. Багато науковців відмічають, що саме зараз створюється ідентичність справжньої незалежної, самостійної української нації та держави.

Нова традиція формується паралельно з активним запозиченням західних цінностей, норм, технологій. В новій традиції можна відмітити результати інтернаціоналізації культури, тобто більш органічне включення України до сучасної світової цивілізації. Цей процес умовно можна позначити як міжнародна соціалізація.

Така соціалізація не означає втрату національної специфіки, національної культурної спадщини. Адже пам'ятаємо, що міжнародна соціалізація йде поруч, паралельно з укріпленням, поживленням традиції прадавнього минулого.

Можна відмітити три етапи або форми міжнародної соціалізації, а саме, наслідування, коли суспільство слідує прикладам європейських країн. Друга форма або стадія – адаптація, означає пристосування до норм та зразків західної цивілізації. Вища стадія міжнародної соціалізації України – це інтеріоризація, тобто стан, коли українська спільнота внутрішньо відчуває важливість західних соціальних і культурних норм і не може поступати інакше, ніж згідно європейських норм. При тому завдяки традиції залишається і навіть укріплюється національна та державницька ідентифікація.

Міжнародна соціалізація є важливим соціальним механізмом модернізації суспільства. Адже модернізація для таких країн як наша, означає оновлення всієї системи соціального життя згідно з взірця високо розвинутих країн. Це процес системної трансформації суспільства задля досягнення прогресу, більш високого рівня та якості

соціального життя. Іноді говорять, що у таких країнах як наша, відбувається модернізація, що наздоганяє більш розвинуті країни. Але просто неможливо самотійно та самотужки наздогнати лідерів сучасної цивілізації, в яких переважають якості інформаційного, цифрового, технологічного, постмодерного суспільства.

Ми можемо користуватися досягненнями цифрової епохи. І це вже багато. Рівень культури дозволяє нашій країні повноцінно освоювати сучасні технології. Особливо це ми можемо спостерігати під час війни. Адже цифрова трансформація українського суспільства наглядно показує свої результати на полі бою. Сучасна армія – це армія, яка користується цифровими технологіями, що дозволяє перемагати ворога. Зараз та армія сильніша, яка має перевагу у цифрових технологіях військових дій. Українці користуються найсучаснішою зброєю, що оздоблена західним високотехнологічним обладнанням.

Тип суспільства, в якому не розробляється, а використовується сучасна технологія, можна позначити метафорою – це суспільство, що прикріплюється до сучасної цивілізації. Це, на наш погляд, більш точно і реалістичніше позначає специфіку модернізації нашої країни. Неможливо просто наздогнати інші країни Заходу, але якщо менш розвинута країна прикріплюється до більш розвинутої, то тоді менш розвинута країна здатна бути сучасною поряд з іншими високо розвинутими країнами. Вона завдяки технологічному прикріпленню, буде знаходитись, умовно кажучи, в тому ж самому часі і місці, що і розвинуті країни. Прикладом цьому явищу є використання українцями сучасної високотехнологічної зброї, що виготовлена в більш розвинутих країнах.

Але поряд з технологічним прикріпленням та запозиченням, Україна отримує соціокультурні наслідки, що і впливає на ментальність населення та формування нової традиції цивілізованої країни.

Ще одна важлива ознака поєднання традиції з міжнародною соціалізацією – це формування екологічного мислення, екологічної політики, коли охорона природи стає одним з пріоритетних напрямів політики держави. Якщо в традиційному суспільстві повага до природи була органічною якістю, яка іманентно була притаманна соціальній культурі суспільства, то модерне суспільство зруйнувало таке ставлення до природи. У цифровому суспільстві природа залишається відчуженою від людини, але така обставина долається суспільством. Тут традиційна компонента поважного ставлення до природи знаходить своє місце у новому контексті процесу модернізації та міжнародної соціалізації.

Таким чином, важливим явищем сучасної України є гібридний традиціоналізм – поєднання прадавньої та нової традиції незалежної держави з процесами міжнародної соціалізації, модернізації за західними взірцями у всіх сторонах суспільного життя.

Література

1. Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія. С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Гол овахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.
2. Хобта С. В. Соціологія війни як завдання української соціології. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки*. 2016. № 5 (302). С. 126-150.
3. Требін М. П. Соціологія війни: український контекст. URL: [https://periodicals.karazin.ua > article > download](https://periodicals.karazin.ua/article/download).
4. Кисла Г. Методологічні підходи дослідження феномену війни URL: [http://enpuir.npu.edu.ua > handle >](http://enpuir.npu.edu.ua/handle)
5. Війна на Донбасі: реалії і перспективи врегулювання. Центр Разумкова. Київ. 2019. 144 с.
6. Єнін М., Мельниченко А., Мельник Л. Гібридна війна як різновид соціально-політичних конфліктів: сутність, технології, домінуючі дискурси. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2019. №25. С. 102-112.
7. Євдокімова, О. О. Українське суспільство до і після війни. Олена Олександрівна Євдокімова, Ірина Сергіївна Нечитайло. *Особистість, суспільство, війна : тези доп. учасників міжнар. психол. форуму* (м. Харків, 15 квіт. 2022 р.). МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Нац. поліція України та ін. Харків : ХНУВС, 2022. С. 43-46.
- 8 Armed Forces & Society. URL: [https://journals.sagepub.com >](https://journals.sagepub.com)
9. Meyer Kestnbaum. "The Sociology of War and the Military." *Annual Review of Sociology*. 35 (2009): 235-254.
10. Roger Scruton Notes on the Sociology of War / *The British Journal of Sociology* Vol. 38, No. 3 (Sep., 1987), pp. 295-309